

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Scipio Claromontius De Ratione Status

Chiaramonti, Scipione

[S.l.], 1679

Ex qualib. & quot rebus, Resp. quaedam formetur, sive status bonus: vel
Jus verum, & commune status qua in re consistat, & ex qualib. partib.
proveniat. II.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10064

*Ex qualibus, & quot rebus respubl. quaedam
formetur, siue status bonus: vel ius verum, & commune status,
qua in re consistat, & ex qualibus partibus
proveniat.*

C A P. II.

Sequitur nunc, ut de eo agamus, quod nobis proposuimus, qua in re consistat jus regiminis, & ex qualibus, quotq; partibus proveniat. Idem Plato quaesivit lib. 4. de iusto, cum proponeret, qua esset, & in quo consisteret iustitia civitatis. Postquam enim quaesivisset, invenissetq; qua in re consisteret prudentia, Temperantia, & robur visq; publica, postea aeq; iustitiam publicam inquisivit. Fuit vero decisio quaestionis propositae a gravissimo Philosopho haec. Dividit ille civitatem in duo hominum genera, in quaestuosum, quod artifices, opifices, & tandem lucro deditos complectitur: in militare genus, quod arma tractat, & id, quod consultat, cui in manu est regimen civitatis. Quibus ita factis, concludit, quod si quilibet ordinum dictorum sui se contineat & officii, & muneris limitibus, neq; alieno se immisceat muneri, quod tum civitas iusta sit, & quod in eo iustitia civitatis consistat. Quae doctrina non utcumq; solum intelligenda est: quemadmodum plerumq; non debent divisa hominum excellentium ita intelligi. Enimvero, etiamsi pro se quisq; rerum suarum satageret, neq; milites rebus opificum se immiscerent, neq; etiam rebus iudicandis, Consultatores soli imperio vacarent: at hi inique jus dicerent, neq; dignitates conferrent dignioribus, milites insolenter sefferent, artifices fraudes admitterent in artibus, non esset civitas iusta, nisi eatenus quod deessent seditiones, & tumultus civiles, dum altera parte quiete obediret, altera tranquille imperaret. Et fortassis ita coarctavit ille iustitiam, aut reconditus magis est sensus huius celeberrimi scriptoris, quod instituti mei nunc non est inquirere. Itaq; ego hic disseram accommodate magis ad usum communem, & ad meum institutum. Et ob ejusmodi discrimen, potero, imo ego debeo, contra quam Plato facit, instituta viri boni contemplatione, exinde invenire civitatem, & Rempubl. bonam.

bonam. Vir bonus igitur ex habitu iustitiæ constituitur. Verum quidem est, quod si quispiam fingatur, in perpetuo exercitio iustitiæ administrandi constitutus, is si ab eo cessaret, etiamsi habitum retineret, careret iustitia: nam omisso ipsa iniusta esset. Quare in tali casu, & habitus, & actio exigeretur. Dicta explico: Prudens Crus tenax est in expetenda non nisi iustitia, cui etiamsi officium nullum iudicis esset commissum, foret tamen is, licet in otio viveret, ob habitum virtutis iustus. Sed ponamus esse iudicem constitutum, sane habitus solus non faciet ipsum perpetuum esse æquum: enimvero si fieri non posset, ut quotidie in tribunali sederet, sicq; res, ut occasio forte exigeret, non dijudicaret, deesset iustitiæ. Quoniam itaq; civitas est societas vivendi, & bene vivendi gratia instituta, vivere vero operari est, ut ex illo, quod docet libr. 2. de anima Aristoteles, colligitur: itaq; ut respubl. vel civitas bona sit, habitum simul cum exercitio iustitiæ exigit. Sed qualis est habitus iustitiæ in republ.? Id ita apparebit. Respubl. consistit in ordine publicæ jurisdictionis, & potestatis, ut dictum est. Si igitur publica potestas rectè erit distributa, id est commissa illis, qui merentur, & qui ejus capaces sunt, tum etiam habita ratione meritorum, magis minusve talium, erit distributio iusta, & constitutio iusta, & proinde respubl. iusta. Erit pariter quoq; civitas iusta, ob iustitiam formæ ipsius. Iustitia itaq; habitualis civitatis in forma, & constitutione recta reipubl. consistit. Audiemus postea, quæ formæ bonæ sint, & quæ prævæ. Jam satis est scire, quæ sit iustitia habitualis civitatis, & reip. Dehinc quod ad operationem spectat, non sufficit ad rectè operandum, si res quæ fit, ex se ipsa iusta sit: sed hic opus est, ut etiam finis propter quem bonus sit. Æs alienum reddere, res æqua, ac iusta est: at eo fine reddere, ut creditorem gravius decipiamus, actionem iniquam reddit: veluti Dionysius se gessit cum Syracusanis, quibus mutuum minoris pretii restituit, ut majus petere posset, quod reddere volebat. Finis itaq; iustus ad iustitiam, quæ in civitate est, exigitur, & id ante alia omnia: in moralibus enim finis determinat actionem, ac bonitas actionis dependet principio a bonitate finis. Quod ad cætera postea, ad operationem pertinentia, id in illis rebus considerabimus, circa quæ respublica est occupata. Quod ita intelligemus. Primo in republ. & civitate volumus leges, per quas illa ad virtutem tendit, prohibendo vitia, & præcipiendo actiones virtuosas: tum per quas curat, ut rebus necessariis civitas instructa sit, & utilibus, ad bene & commode vivendum: tum

illas quoq; leges, quæ ad formam cujusvis pertinent regiminis, & status, sit ille vel Regius, vel optimatum, vel popularis. Et hoc genus legum a JCtis jus publicum appellatum est, quod consistit in stabiliendis, & ordinandis collegiis, & Magistratibus, in quorum manu debet esse publica potestas. Leges deinde sequitur executio. V. G. Venetiis lex est, ut soli Nobiles admittantur ad consilium magnum. Ibi Magistratu opus est, qui efficiet, ut hoc observetur, curamq; gerat, ne quis in numero illo reperiatur, qui talis non sit. Pariter lex fert, ut Senatores eligantur, aut Rogati, ex Nobilibus virtute præstantioribus: sed opus est, ut ita observetur, alias enim vana foret lex. Jam hæc & omnia illa, quæ pertinent ad electionem Magistratum, ad justitiam attinent, quæ distributiva dicitur, quæ occupata est, in distribuendis officiis, & honoribus publicis. Porro generatim legum executio & earundem observantia procuranda est: quod fit per præmia & pœnas: ita ut his puniamus inobedientes, illis obedientes, & bene meritos cives afficiamus. (*Arist. 5. Eth. c. 3.*) Et hoc omne æque pertinet ad justitiam distributivam, ut ita actionum publicarum major pars justitiæ distributiæ sit subjecta. Altera pars in eo consistit, ut negotiationes, & commercia, quæ inter privatos sunt, ex æquo fiant: quæ cum quotidie obveniant, & circa mutuum, & res venditas, & similia, ubi iniqui dant operã, si possint, in aliorum bona involare: quare opus est iudice, ut iniqui ad æquitatem redigantur. Et omne hoc ad aliam quandam speciem justitiæ pertinet, quæ correctiva, sive commutativa ab Aristotele dicta fuit, ab insequentibus quoq; Philosophis, & Theologis (*D. Thom. 22. q. 61. art. 1. & 2.*) Quoniam etiam apparet, quod contractus omnes ad hanc justitiam commutativam pertineant, ideo pacta, ob pacem, & fœdera, & talia, inita cum aliis rebus publ., ad eandem referuntur. Actiones itaq; reipubl. & Magistratum, quæ propter executionem fiunt, & procuratæ sunt a legibus, reducuntur ad justitiam distributivam, & commutativam. Et ita habebimus inventum, quatuor res requiri, ad reddendam civitatem, & remp. justam; tandemq; ad jus verum & ordinarium status. Scilicet, finis justus reipubl. forma, & constitutio ejusdem justa: exercitium justitiæ distributiæ idemq; justitiæ commutativæ. Initium facimus à primo, quod scimus idem esse, quod finem legis querere. Nam reipubl. constituitur per legem, ut dictum est: intra verò finem, & Imperium, & terminos ejus, debent coerceri executiones, & operationes Magistratum. Aristoteles quoq;

quoq; ita instituit dissertationem, & disquisitionem præsentem, qualis sit finis legis. Et in cap. 14. lib. 7. Pol. satis apparet, quod finem reipubl. cum fine legum, & legislatoris confundat. Idem ego quoq; faciam, postquam hujus rei observationem præmisero.

*De fine legis & Imperii quatuor sentiendi
modos exstare, sive quatuor opinio-
nes.*

CAP. III.

UT igitur præfixum nobis consequamur finem, præstat principio in medium adducere varias gravissimorum auctorum de eo opiniones, variosq; illos sentiendi modos, qui videntur ad quatuor reducendi. Prima sententia Aristotelis est, quod finis verus, & iustus, sit communis utilitas civitatis. Idemq; scribit Plato. Verba Aristotelis (*lib. 3. pol. c. 5.*) hæc sunt: *Querunt enim nonnulli, ad quid respicere legis conditor debeat, in legibus rectissime constituendis. Utrum ad meliorum utilitatem, an ad plurimum, quando contingat, quod modo diximus. Rectum quidem accipiendum est, quod æque, æque vero ad totius civitatis utilitatem, & ad communem civium.* Quod idem Plato (*l. de legib.*) docet, cum dicit: *Neg; censemus rectas eas esse leges, quæ totius civitatis gratia communiter posita non sunt.* Progreditur Aristoteles ulterius, & exponit, quod hæc communis utilitas, sit felicitas civiū, cum scribit 7. Polit. c. 14. *Cum vero civis & presidentis eandem virtutem esse dixerimus, quæ optimi viri, & eundem prius parere debere, & postea imperare: hoc itaq; erit legum positum, & laborandum, ut boni viri efficiantur, & per quæ exercitia, & quis finis optimæ vitæ.* Et prius dixerat in principio Ethicorum, (*l. 1. cap. 2.*) quod finis civilis societatis sit summum bonum humanum, non unius, sed omnium civium. Hæc prima sententia est, quod finis verus, & rectus legis, & Reipublicæ, sit bonum commune, & felicitas civium. Altera sententia illa est, quæ colligitur ex dictis Thomæ in locis diversis Summæ: (*l. 2. q. 90. art. 2. 22. q. 77. art. 1. ad. 1.*) estq; hæc: quod finis sit communis

pax